

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนให้สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจสติปัญญาและสังคมสามารถพึ่งตนเองให้ความร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในสังคมพัฒนาสังคมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 4 มาตรา 25 ได้กำหนดไว้ว่ารัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ ดังนั้นสถานศึกษาทุกแห่ง ซึ่งมีหน้าที่ดำเนินงานให้สนองนโยบายของพระราชบัญญัติการศึกษาดังกล่าวจึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ และดำเนินการเพื่อให้เกิดแหล่งเรียนรู้ขึ้นภายในโรงเรียน (สมนึก ก้อนกลีบ, 2546, หน้า 5 อ้างถึงใน หยาจชล เลิศวิระสวัสดิ์, 2546) ได้กล่าวว่าการศึกษารองชาติจะบรรลุตามเป้าหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาด้วยเหตุดังกล่าวจึงกล่าวได้ว่าห้องสมุดโรงเรียนมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการเรียนการสอนของครูและนักเรียนเพราะเป็นแหล่งรวบรวมจัดเก็บวัสดุสารนิเทศความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ห้องสมุดเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับครูและนักเรียนในโรงเรียนเป็นแหล่งที่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้มาศึกษาหาความรู้เรียนรู้วิทยาการต่างๆ ได้ด้วยตนเองส่งเสริมนิสัยใฝ่เรียนใฝ่รู้และมีนิสัยรักการอ่านซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่ต้องพัฒนาให้เกิดแก่เยาวชนของชาติ ทั้งนี้เพื่อ

1. สนองกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร
2. ปลุกฝังนิสัยรักการอ่านและสนใจค้นคว้าความรู้ด้วยตนเอง
3. เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ของผู้บริหารครูนักเรียนและนักการศึกษา องค์กรการ โรงเรียน โรงเรียน โรงเรียน โรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534, หน้า 4)

ห้องสมุดตามความหมายเดิมคือแหล่งรวบรวมความรู้เก็บรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศ
ในอดีตเป็นสถานที่เก็บรวบรวมหนังสือไว้เพื่อการศึกษา ค้นคว้า จึงเรียกว่าห้องสมุดแต่ปัจจุบันได้
รวมสื่ออื่นๆ ไว้จึงมีชื่อเรียกต่างๆ กันเช่นหอสมุดสำนักหอสมุดสำนักวิทยบริการสถาบันบริการ
สารสนเทศสำนักบรรณสารสนเทศห้องสมุดอัตโนมัติ (Automatic Library) ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์
(Electronic Library) ห้องสมุดเสมือน (Virtual Library) ห้องสมุดดิจิทัล (Digital Library) เป็นต้น
ทั้งนี้ได้มีการพัฒนาจากห้องสมุดตามความหมายเดิมซึ่งเก็บรวบรวมหนังสือและสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ
และคอยให้ผู้เข้ามาใช้บริการเท่านั้น โดยเปลี่ยนแปลงเป็นห้องสมุดที่มีสื่อต่างๆ อย่างหลากหลายทั้ง
ที่เป็นสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์เช่นสไลด์ (Slide) เทปวีดิทัศน์ (Videotape) แผ่นวีดิทัศน์
(Videodisc) ซีดี-รอม (CD-ROM) อิเล็กทรอนิกส์บุ๊ค (Electronic Book) สื่อ Multimedia เป็นต้น

การศึกษาเป็นเครื่องมือที่ใช้พัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์และมีความก้าวหน้าเพราะ
การศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญในการสร้างความเจริญของบุคคลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และ
สติปัญญาเนื่องจากการศึกษาในปัจจุบันมุ่งให้ผู้เรียนได้มีโอกาสค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้
ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้นอกห้องเรียนมีความสำคัญอย่างยิ่ง ส่วนความรู้ที่ได้รับจากชั้นเรียน
ถือว่าเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสาร (ลมูล รัตตากร, 2530, หน้า 14 – 17) ฉะนั้นแหล่งเรียนรู้หนึ่งที่สำคัญ
คือ ห้องสมุด ซึ่งเป็นสถานที่ที่ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ได้ง่าย ห้องสมุดที่ดีจำเป็นต้อง
ปรับปรุงตนเองให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบจึงมีการจัดบริการต่างๆ
เพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดความรู้เฉลียวฉลาดและเพิ่มพูนความรู้มากยิ่งขึ้นเพื่อก้าวให้ทันโลกยุค
ปัจจุบัน

การศึกษาในปัจจุบัน มุ่งให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และค้นคว้าจากแหล่งต่างๆ มาเพิ่มพูน
ความรู้ที่ได้รับจากในห้องเรียนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาถือว่าความรู้ที่
ได้รับจากห้องเรียนยังไม่เป็นการเพียงพอ นักเรียนจะต้องค้นคว้าเพิ่มเติมให้มากยิ่งขึ้นเพราะ
วิทยาการต่างๆ ในปัจจุบันมีความก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา แหล่งการศึกษาที่สำคัญที่สุดคือห้องสมุด
เพราะเป็นศูนย์รวมทุกศาสตร์ทุกแขนง (คณะอาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์, 2521, หน้า 5)
ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ห้องสมุดเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อการค้นคว้าของนักเรียนอย่างยิ่ง
ห้องสมุดเป็นสถานที่รวมแหล่งวิทยาการต่างๆ ที่นักเรียนเข้าไปค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมได้ตลอดเวลา
ห้องสมุดช่วยให้นักเรียนเป็นคนมีความรู้ที่ทันต่อเหตุการณ์และใหม่อยู่เสมอ โดยเฉพาะความรู้
ทางด้านวิชาการที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว นักเรียนไม่อาจได้รับความรู้ใหม่ที่เพียงพอได้หากจำกัดอยู่
เฉพาะในห้องเรียนการที่ได้ค้นคว้าเพิ่มเติมจากห้องสมุดจะทำให้นักเรียนเป็นคนที่ก้าวหน้าทันต่อ
ความเจริญของวิชาการ ในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน กระบวนการเรียนการสอนยังไม่เอื้อต่อการ
พัฒนาคนให้มีลักษณะ “มองกว้าง คิดไกล ใฝ่ดี” เพื่อให้สามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

อย่างรวดเร็ว เนื่องจากการจัดการเรียนการสอน ยังมุ่งเน้นเฉพาะการถ่ายทอดเนื้อหา ไม่เน้นกระบวนการให้นักเรียนพัฒนาด้านการคิด วิเคราะห์ การแสดงความคิดเห็นและการแสวงหาความรู้ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2520, หน้า 21) ห้องสมุดจึงเป็นแหล่งที่เปิดโอกาสให้นักเรียนค้นคว้าได้ตามชอบใจเพื่อเป็นการส่งเสริมความรู้ความสามารถแต่ละคนให้มีศักยภาพยิ่งขึ้น สถานศึกษาจะดีหรือมีคุณภาพนั้นต้องอยู่ที่การจัดการในการบริหารให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะห้องสมุดโรงเรียน ยังมีระบบการบริหารที่ต้องการปรับปรุงแก้ไขในทุกๆด้าน เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปัญหาที่เกิดขึ้นเพราะกระบวนการบริหาร พบในการศึกษาของ (บานชื่น ทองพันชั่ง, 2537, บทคัดย่อ) ว่าผู้บริหารและหัวหน้าห้องสมุดมีความเห็นสอดคล้องกันในด้านการบริหารว่าควรมีความชัดเจนตรงกับเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยเฉพาะงบประมาณ บุคลากร ผู้บริหารและหัวหน้าห้องสมุดที่ควรมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดทำงบประมาณด้านการบริหารห้องสมุด ควรส่งเสริมและให้ความสะดวกแก่ผู้ใช้ให้เข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการให้บริการ ด้านอาคารสถานที่และครุภัณฑ์ควรมีการปรับปรุงพื้นที่ให้เพียงพอ (เพ็ญพันธ์ เพชรสร, 2539, หน้า 2) ได้ศึกษางานด้านการพัฒนาห้องสมุดและพบว่าจำเป็นต้องมีข้อมูลพื้นฐานกับงานด้านบริหารงานด้านเทคนิค และงานด้านบริการ เพื่อจะให้การบริหารงานในด้านต่างๆ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ผู้วิจัยรับผิดชอบการบริหารงานห้องสมุดของโรงเรียน จึงสนใจที่จะศึกษากระบวนการบริหารห้องสมุดใน 5 ด้าน คือ 1. ด้านผู้บริหาร 2. ด้านบรรณารักษ์ 3. ด้านครูผู้สอน 4. ด้านผู้เรียน 5. ด้านทรัพยากรสารสนเทศ

ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 4 ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ทราบถึงการบริหารงานห้องสมุดอันจะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาห้องสมุดให้เป็นแหล่งวิชาการที่สามารถให้บริการแก่ครูและนักเรียนตลอดถึงผู้สนใจในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและบรรณารักษ์ต่อการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียน ในด้านผู้บริหาร ด้านบรรณารักษ์ ด้านครูผู้สอน ด้านผู้เรียน และด้านทรัพยากรสารสนเทศ
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและบรรณารักษ์ต่อการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียนในด้านผู้บริหาร ด้านบรรณารักษ์ ด้านครูผู้สอน ด้านผู้เรียน และด้านทรัพยากรสารสนเทศ จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานและขนาด โรงเรียน

3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาญจนบุรี เขต 4

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผู้บริหารและบรรณารักษ์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาญจนบุรีเขต 4 แตกต่างกัน
2. ผู้บริหารและบรรณารักษ์ที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงาน
ห้องสมุดโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาญจนบุรีเขต 4 แตกต่างกัน
3. ผู้บริหารและบรรณารักษ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงาน
ห้องสมุดโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาญจนบุรีเขต 4 แตกต่างกัน
4. ผู้บริหารและบรรณารักษ์ที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการ
บริหารงานห้องสมุดโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาญจนบุรี เขต 4
แตกต่างกัน
5. ผู้บริหารและบรรณารักษ์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีความคิดเห็น
เกี่ยวกับการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
กาญจนบุรีเขต 4 แตกต่างกัน
6. ผู้บริหารและบรรณารักษ์ที่มีขนาดโรงเรียนต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการ
บริหารงานห้องสมุดโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาญจนบุรีเขต 4
แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการบริหารงานห้องสมุดซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้
ดังนี้

1. ด้านประชากร

ผู้บริหารหมายถึงผู้บริหารโรงเรียน และบรรณารักษ์โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาญจนบุรีเขต 4 จำนวน 94 โรงเรียน เป็นผู้บริหาร โรงเรียน 94 คนและ
บรรณารักษ์ 94 คน รวมจำนวน 188 คน

2. ด้านเนื้อหา

ศึกษาการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียน 5 ด้าน ด้านผู้บริหาร ด้านบรรณารักษ์ ด้านครูผู้สอน ด้านผู้เรียน และด้านทรัพยากรสารสนเทศ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 4

3. ตัวแปรที่ศึกษา คือ

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ สถานภาพของผู้บริหารและบรรณารักษ์

3.1.1 ตำแหน่งหน้าที่ในการปฏิบัติงาน

- ผู้บริหาร
- บรรณารักษ์

3.1.2 เพศ

- ชาย
- หญิง

3.1.3 อายุ

- 35 ปี และต่ำกว่า
- 35 ปี ขึ้นไป

3.1.4 ระดับการศึกษา

- ปริญญาตรี และต่ำกว่า
- สูงกว่าปริญญาตรี

3.1.5 ประสบการณ์ในการทำงาน

- น้อยกว่า 10 ปี
- 10 ปี ขึ้นไป

3.1.6 ขนาดโรงเรียน

- ขนาดเล็ก ได้แก่ โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 120 คน ลงมา
- ขนาดกลาง ได้แก่ โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 121 - 300 คน
- ขนาดใหญ่ ได้แก่ โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 301 คน ขึ้นไป

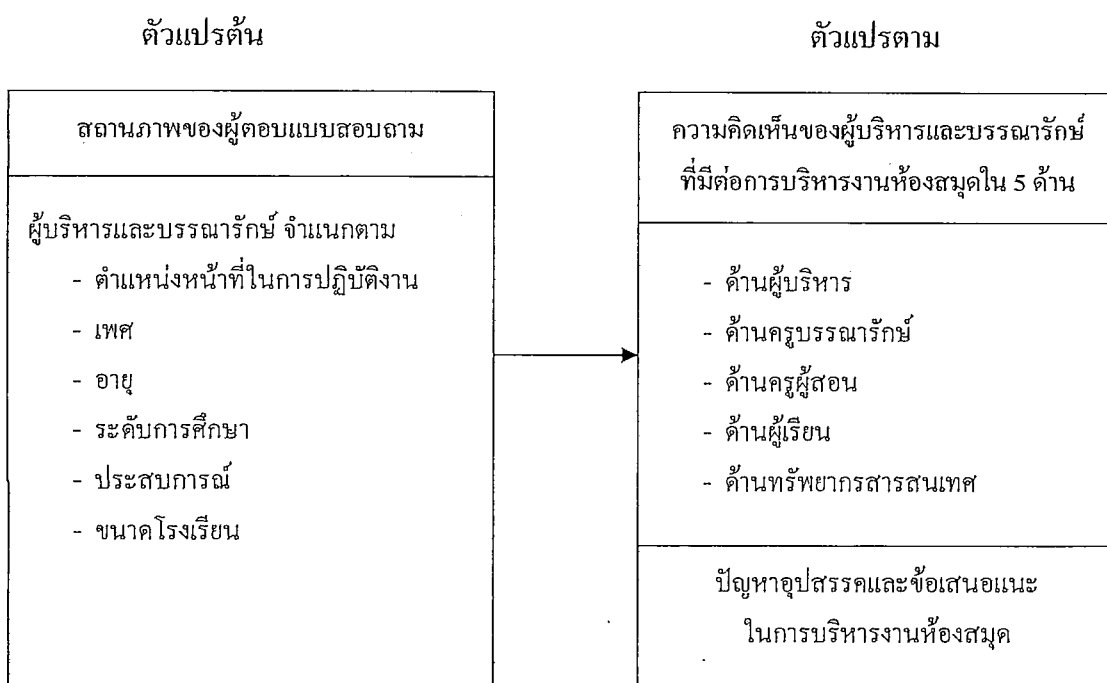
3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ ความคิดเห็นของผู้บริหารและบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนต่อการบริหารงานห้องสมุด ในด้านผู้บริหาร ด้านบรรณารักษ์ ด้านครูผู้สอน ด้านผู้เรียนและด้านทรัพยากรสารสนเทศ ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียน

4. ระยะเวลาทำการวิจัย

ตั้งแต่ พฤษภาคม 2553 - มกราคม 2555

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 4 โดยยึดตามมาตรฐานห้องสมุดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2552 หน้า 8-21 นำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ห้องสมุดโรงเรียน หมายถึง ห้องสมุดโรงเรียนหรือมุมหนังสือประจำโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้อำนวยการ หรือผู้รักษาการณ์ในตำแหน่งผู้อำนวยการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 4

บรรณารักษ์ห้องสมุด หมายถึง ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่รับผิดชอบงานห้องสมุด
โรงเรียน

การบริหารงานห้องสมุด หมายถึง การกระทำใดๆ ในอันที่จะทำให้การดำเนินงาน
ห้องสมุดบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ใน 5 ด้าน คือ

1) ด้านผู้บริหาร หมายถึง ผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการงาน
ห้องสมุด

2) ด้านครูบรรณารักษ์ หมายถึง ครูที่ทำงานห้องสมุดและทำหน้าที่ในการให้บริการ
ห้องสมุด

3) ด้านครูผู้สอน หมายถึง ครูผู้สอนที่มีการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนและ
ส่งเสริมนิสัย รักการอ่านแก่นักเรียน

4) ด้านผู้เรียน หมายถึง ผู้เรียนที่มีความสามารถในการรับรู้ เข้าถึงประโยชน์จาก
สารสนเทศ มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียนและมีนิสัยรักการอ่าน

5) ด้านทรัพยากรสารสนเทศ หมายถึง ทรัพยากรประเภทวัสดุตีพิมพ์และวัสดุไม่
ตีพิมพ์

ความคิดเห็นต่อการบริหารงานห้องสมุด หมายถึง ระดับการปฏิบัติงานด้านการ
บริหารงานห้องสมุดโรงเรียน

ประโยชน์ที่ได้รับ

ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการบริหารห้องสมุดโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 4 ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพดี
ยิ่งขึ้น

1. เป็นข้อมูลในการบริหารงานห้องสมุดในระดับจังหวัด อำเภอและโรงเรียน
2. เป็นประโยชน์ในการนำไปปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการบริหารงานห้องสมุด
โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาญจนบุรี เขต 4 ให้มีประสิทธิภาพมาก
ยิ่งขึ้น